

TRẺ EM VÀ CÔNG NGHỆ - NHỮNG RANH GIỚI AN TOÀN

Đoàn Thị Kim Dung¹

Tóm tắt: Khi có quá nhiều trẻ em được tiếp xúc với thiết bị di động, công nghệ từ quá sớm cũng là lúc xuất hiện vấn đề gây tranh cãi trong các bậc cha mẹ rằng khi nào thì chấp nhận cho trẻ em có điện thoại thông minh hoặc máy tính bảng riêng. Ở Việt Nam, trẻ em thường được sở hữu một điện thoại riêng sau khi chúng đủ 15 tuổi trở lên vì hầu hết các bậc cha mẹ không muốn con mình bị chi phối quá nhiều bởi các thiết bị thông minh, họ cho rằng nếu để trẻ sử dụng điện thoại quá sớm sẽ có tác động không tốt đến tâm sinh lý và giao tiếp xã hội. Vì thế, cần đưa ra những biện pháp nhằm giúp trẻ em phòng tránh và an toàn trong không gian số trong xã hội hiện đại.

Từ khóa: Thiết bị di động; Công nghệ; Ranh giới an toàn

1. MỞ ĐẦU

Trẻ em đang dần trở thành những chuyên gia máy tính ngay từ khi còn rất nhỏ tuổi. Không quá bất ngờ khi gặp những đứa trẻ ở độ tuổi 3 tuổi cầm trên tay chiếc điện thoại smartphone và lướt, chạm thành thạo như người lớn. Sự bùng nổ công nghệ đã đem lại những bước tiến lớn trong việc phát triển và chuẩn bị cho việc đi học, sự nghiệp trong tương lai, sự đổi mới và hơn thế nữa khi trưởng thành.

Sự ảnh hưởng của dịch bệnh, mọi thói quen của con người cũng được thay đổi theo một bình thường mới: làm việc tại chỗ, học tập tại chỗ, vận hành doanh nghiệp tại chỗ đồng thời cũng là khi mà nhu cầu tương tác và trải nghiệm được định hướng trên nền tảng online trở nên khả thi hơn bao giờ hết. Chịu tác động lớn nhất có thể nói đến việc học và đào tạo của ngành giáo dục, khi mà phải thích nghi toàn bộ với nền tảng tương tác mới.

2. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Những tác động của công nghệ đối với trẻ em

Ngày nay, nhiều gia đình có nhiều tivi, máy vi tính, máy tính bảng và điện thoại để trẻ em tìm và chơi thậm chí chúng có quyền truy cập vào máy tính bảng và điện thoại của riêng mình, bắt đầu từ khi còn nhỏ. Trẻ em có quyền truy cập và sử dụng tất cả các loại màn hình, công cụ thông minh xung quanh chúng. Nghiên cứu cho thấy trung bình trẻ từ 8 đến 10 tuổi dành gần tám giờ mỗi ngày với nhiều phương tiện truyền thông khác nhau, trẻ em lớn hơn và thanh thiếu niên dành khoảng mười một giờ mỗi ngày cho phương tiện

¹ Trường Đại học Mỹ thuật Công nghiệp

truyền thông. Thời gian đó tăng lên và những người trẻ tuổi đang dành nhiều thời gian cho công nghệ hơn so với thời gian ở trường.

Thực sự bố mẹ và Nhà trường là những người tiếp xúc với trẻ em nhiều thời gian trong ngày nhất. Tuy nhiên, hàng ngày việc trẻ em có được gia đình và nhà trường “quản lý” được 100% thời gian không thì chắc chắn không, vì vậy việc trẻ em có được thái độ tốt khi tiếp cận và hiểu tiếp cận mức độ như thế nào và với những dung nào thì khó có thể trẻ em đủ hiểu và ý thức.

Tác động tiêu cực:

- *Sự thiếu tập trung:* Thói quen suy nghĩ và tư duy của trẻ em khi tiếp xúc với công nghệ sớm có xu hướng thiếu kiên nhẫn và mất tập trung. Thói quen đó hình thành bởi việc tiếp xúc với các thiết bị công nghệ xung quanh luôn có tốc độ truy cập nhanh, mọi thao tác đều thuận tiện và đáp ứng nhanh với mong muốn của người dùng. Sự tương tác công nghệ tức thời khiến trẻ em khó chờ đợi hơn, chúng không cảm thấy nhàm chán vì luôn có một cái gì đó để giải trí và tìm kiếm.

- *Rủi ro về quyền riêng tư và các thông tin cá nhân:* Thanh thiếu niên và trẻ em đã lớn lên trong thế giới công nghệ nhưng khái niệm về quyền riêng tư có phần xa lạ với họ. An ninh mạng là một yếu tố quan trọng của công nghệ ngày nay, nhưng nó không phải lúc nào cũng hoàn hảo. Tin tặc và tội phạm có thể sử dụng công nghệ để đánh cắp danh tính và quấy rối trẻ em. Công nghệ đã tạo ra sự gia tăng của hành vi trộm cắp, các vấn đề về quyền riêng tư, quấy rối, v.v. Vì vậy cha mẹ và nhà trường cần phối hợp với các chuyên gia an ninh mạng để có thể giúp cho trẻ em có kiến thức sử dụng công nghệ an toàn hơn.

- *Các vấn đề tương tác xã hội:* Với thời gian dành nhiều hơn cho công nghệ, trẻ nhỏ đang gặp phải vấn đề với các tương tác xã hội trực diện. Nhiều người dường như thích nhắn tin hoặc nói chuyện trên mạng xã hội hơn là nói chuyện trực tiếp với nhau. Ngay cả khi dành thời gian cho nhau, chúng có thể dành nhiều thời gian nhắn tin hoặc điện thoại hơn là thực sự ở bên nhau.

Tác động tích cực:

- *Tăng cơ hội học hỏi:* Có nhiều yếu tố giáo dục của công nghệ có thể giúp trẻ em học hỏi. Từ chương trình TV đến các ứng dụng trên điện thoại thông minh hoặc máy tính bảng, có rất nhiều thứ mà trẻ em có thể tiếp xúc có thể giúp phát triển trí óc và dạy chúng những điều mới.

- *Tăng tiềm năng phát triển trong lĩnh vực công nghệ trong tương lai:* Khi công nghệ tiếp tục phát triển và nở rộ, sẽ có nhiều nhu cầu hơn đối với các chuyên gia sẵn sàng đảm nhận công việc liên quan đến công nghệ. Nếu trẻ em bắt đầu hào hứng với công nghệ

và ý thức được về tiềm năng mà nó mang lại cho chúng từ khi còn nhỏ, chúng sẽ chuẩn bị tốt hơn cho những cơ hội công việc trong tương lai.

- *Cải thiện đa kỹ năng*: Các nghiên cứu cho thấy rằng sử dụng công nghệ giúp trẻ nhỏ học cách làm việc đa chiều hiệu quả hơn. Mặc dù việc này ảnh hưởng đến quá trình hoàn toàn tập trung vào một lĩnh vực nào đó, nhưng học sinh, sinh viên có thể học cách lắng nghe và đánh máy để ghi chú hoặc các hoạt động đa chiều khác có thể giúp họ thành công và đảm nhiệm nhiều vai trò, trách nhiệm trong tương lai.

- *Cải thiện khả năng giải quyết vấn đề và ra quyết định*: Các ứng dụng và trò chơi trên máy tính đưa ra cho trẻ những vấn đề đồng thời cung cấp các công cụ khác nhau để chúng giải quyết các vấn đề đó và đưa ra các quyết định cho một tính huống dễ dàng hơn. Khi sử dụng công nghệ một cách thông minh, trẻ sớm có cơ hội gạt hái thành công hơn.

- *Tăng khả năng sáng tạo và cải thiện tư duy về không gian thị giác*: Thực hành các kỹ năng không gian-thị giác với các mô hình mô phỏng, các bài test, hay trò chơi điện tử có thể là một cách tuyệt vời để cải thiện khả năng, kỹ năng không gian trực quan. Kỹ năng này cần thiết trong nhiều thứ, chẳng hạn như đọc bản đồ, câu đố, suy luận logic, sáng tạo và nhiều thứ khác.

Nên vai trò của toàn thể cộng đồng xã hội là rất cần thiết, vì có những đối tượng kinh doanh những trò chơi game luôn mở các địa điểm “trực” quanh các trường học, vì lợi nhuận họ sẵn sàng “câu kéo” các em tham gia, dẫn đến nhiều em quá “say mê” bị kéo vào chơi không biết thời gian, nhiều em đã gục trên bàn phím, không biết những gì xung quanh diễn ra, quên nhãng việc học tập... là một thú chơi, không vận động cơ thể, suy nghĩ “ảo”... dẫn đến những bệnh “nghiện game”, giảm sút sức khỏe (mắt hồng của trẻ em hiện nay tỉ lệ rất lớn, tác động mầm hình là nguyên nhân lớn; cơ thể phát triển không khỏe mạnh và cân đối... giảm sút điều khiển hệ thần kinh...), tiếp xúc giao tiếp mọi người xung quanh hạn chế dẫn đến hành vi ứng xử không bình thường, sống cách biệt, ngại giao tiếp... Nên việc tác động tiêu cực cần bổ sung các vai trò góp phần cho trẻ em có những tiếp cận đúng đắn với công nghệ cần có vai trò của cộng đồng cùng vì thế hệ trẻ em tương lai của chính gia đình và đất nước.

2.2. Ranh giới an toàn

Trẻ em hiện nay có điều kiện tiếp xúc với công nghệ sớm và dễ dàng. Các thiết bị số như điện thoại di động, iPad, máy vi tính, TV kỹ thuật số, máy chơi trò chơi điện tử... đều dễ tìm thấy tại nhà riêng, khu vui chơi giải trí hay tại các quán Internet. Nếu cha mẹ thiếu quan tâm, trẻ em rất dễ bị phụ thuộc và ảnh hưởng tiêu cực bởi các thiết bị này. Hai phần ba các bậc cha mẹ nói rằng việc nuôi dạy con cái ngày nay khó hơn 20 năm trước và yếu

tổ công nghệ như phương tiện truyền thông xã hội hoặc điện thoại thông minh là lý do. Bản thân cha mẹ cũng phải vật lộn với sự sao nhãng thiết bị của chính họ. Khi được hỏi liệu họ có dành quá nhiều, quá ít hoặc không đủ thời gian cho điện thoại hay không, hơn một nửa số phụ huynh nói chung (56%) nói rằng họ dành quá nhiều thời gian cho điện thoại thông minh, trong khi khoảng bảy phần mười (68%) nói họ ít nhất là đôi khi bị phân tâm bởi điện thoại của họ khi dành thời gian với con cái của họ. Điều này khiến cho việc quản lý và tác động kịp thời đến hành vi sử dụng công nghệ của con cái họ trở nên thiếu thuyết phục.

Không thể phủ nhận sự tiến bộ của công nghệ hiện nay đã mang đến nhiều lợi ích cho trẻ. Cụ thể, các thiết bị số giúp trẻ tiếp cận gần hơn với những thành tựu công nghệ của nhân loại, là cơ sở tốt để phát triển khả năng tư duy và sáng tạo cho trẻ trong quá trình học tập, vui chơi. Thiết bị công nghệ còn mang đến cho trẻ công cụ học tập và giải trí sáng tạo, đa dạng, cuốn hút, giúp tăng cường chất lượng cuộc sống. Ngoài ra, tiếp xúc với công nghệ giúp chuẩn bị cho trẻ một tương lai không bị lỗi thời so với xu thế. Nhờ đó, trẻ được khuyến khích và kích thích để học tập hiệu quả hơn, có nhiều ý tưởng mới và tốt hơn. Hơn ai hết, cha mẹ và thầy cô là những nhân tố thiết yếu giúp định hướng và dẫn dắt trẻ rèn luyện hành vi sử dụng công nghệ một cách an toàn và hiệu quả.

2.3. Vai trò của gia đình

Khi có quá nhiều trẻ em được tiếp xúc với thiết bị di động, công nghệ từ quá sớm cũng là lúc xuất hiện vấn đề gây tranh cãi trong các bậc cha mẹ rằng khi nào thì chấp nhận cho trẻ em có điện thoại thông minh hoặc máy tính bảng riêng. Theo đó, thói quen sinh hoạt và hành vi của trẻ chỉ ra rằng độ tuổi từ 12 đến 14 dường như là một cột mốc quan trọng trong việc kiểm soát và hình thành thói quen sử dụng điện thoại thông minh. Ở Việt Nam, trẻ em thường được sở hữu một điện thoại riêng sau khi chúng đủ 15 tuổi trở lên vì hầu hết các bậc cha mẹ không muốn con mình bị chi phối quá nhiều bởi các thiết bị thông minh, họ cho rằng nếu để trẻ sử dụng điện thoại quá sớm sẽ có tác động không tốt đến tâm sinh lý và giao tiếp xã hội. Chưa kể đến có những nguy hiểm tiềm ẩn từ các linh phụ kiện không đảm bảo của các thiết bị, dẫn đến những tai nạn không may xảy ra với người dùng trong quá trình sử dụng. Trẻ em thấy, trẻ em làm. Tiến sĩ Jenny Radesky chuyên gia trong lĩnh vực giáo dục trẻ em, cùng các đồng nghiệp tại Trung tâm Boston Medical Center ở Mỹ, nói rằng trẻ em: học bằng cách quan sát chúng ta cách trò chuyện, cách đọc nét mặt của người khác. Và nếu điều đó không xảy ra, trẻ đang bỏ lỡ những cột mốc phát triển quan trọng.

Đối với gia đình: thời đại kỹ thuật số hóa ngày nay, điều đó có nghĩa là các bậc cha mẹ cần hướng dẫn và làm gương cho trẻ không chỉ trong thế giới thực mà còn trong thế

giới ảo luôn bật. Dạy trẻ sử dụng công nghệ một cách lành mạnh và có những kỹ năng chọn lọc cũng là cách để giúp trẻ thành công trong việc ứng dụng kỹ thuật số. Từ những đứa trẻ 2 tuổi đến những thanh thiếu niên đều cần nhận thức được ranh giới an toàn trong việc sử dụng công nghệ để không bị ảnh hưởng bởi những tác động tiêu cực từ nó.

Một vài cách thiết lập quy tắc và duy trì sự hài hòa về công nghệ trong gia đình:

- Hướng đến sự cân bằng: Theo nhà tâm lý học xã hội Adam Alter cho rằng Bước quan trọng nhất là thiết lập mối quan hệ cân bằng hoặc bền vững với công nghệ. ¹Điều này có thể đạt được qua sự chọn lọc nội dung và lợi ích mà công nghệ có thể đem lại cho mỗi gia đình. Không có quy chuẩn nào là đúng cho tất cả mọi gia đình, mỗi gia đình sẽ có một nhu cầu, một văn hóa riêng, khi những lợi ích nhận được từ công nghệ nhiều hơn và không có một ảnh hưởng tiêu cực nào, thì tức là sự cân bằng đã được hình thành.

Đặt ra những câu hỏi để tìm ra giới hạn: Có phù hợp lứa tuổi không? Các ứng dụng truy cập có kích thích phát triển tư duy chủ động không? Có cài đặt quyền riêng tư để hạn chế sự tiếp cận và khai thác thông tin từ người lạ không?

Đồng thời các bậc cha mẹ nên đặt giới hạn thời gian sử dụng công nghệ cho trẻ trong phạm vi có sự giám sát để hạn chế hành vi trở nên không lành mạnh.

- *Làm gương cho trẻ:* Trẻ em có khả năng không chỉ sao chép hành vi của chúng ta mà còn cảm thấy như chúng phải cạnh tranh với các thiết bị để chúng ta chú ý. Gần một nửa số phụ huynh trong một nghiên cứu cho biết công nghệ can thiệp vào các hoạt động tương tác với con họ từ ba lần trở lên trong một ngày bình thường. Chính vì vậy các bậc cha mẹ nên đặt ranh giới cho thời gian làm việc và thời gian dành cho gia đình, sắp xếp thứ tự ưu tiên công việc hợp lý, và sử dụng công nghệ lành mạnh tạo thói quen cho trẻ.

- *Thường xuyên kết nối, vun đắp tình cảm gia đình:* Việc cùng trao đổi, lên kế hoạch cho mọi hoạt động trong ngày sẽ giúp cho những thành viên trong gia đình thiết lập mức độ trách nhiệm và kỳ vọng đồng nhất với nhau. Mỗi gia đình có thể thiết lập kế hoạch sử dụng phương tiện cho gia đình để cùng tham gia vào trải nghiệm công nghệ, cùng điều chỉnh cách tiếp cận cho phù hợp với từng thành viên đồng thời hình thành thói quen sử dụng thiết bị thông minh một cách có kỷ luật và hiệu quả.

Các bậc cha mẹ hãy hướng dẫn trẻ từ việc giới thiệu về công nghệ đến việc đưa ra quyết định của riêng trẻ về cách sử dụng công nghệ một cách khôn ngoan.

¹ Tr 97 - Cuốn “Drunk Tank Pink: And Other Unexpected Forces That Shape How We Think, Feel, and Behave.” 2013

2.4. Vai trò của nhà trường

Hiện nay, các trường học học sinh đã được tiếp cận với công nghệ từ rất sớm. Điều đó được thể hiện đặc biệt khi nền giáo dục bị ảnh hưởng bởi dịch bệnh việc phổ cập hình thức học trực tuyến, đã đc triển khai và áp dụng đến với mọi gia đình, mọi lứa tuổi học sinh.

Giáo viên có thể tìm kiếm các ứng dụng chất lượng thúc đẩy từ vựng, toán học, đọc viết và khoa học cho trẻ. Trong thời điểm này vai trò của giáo viên và nhà trường càng trở nên cần thiết hơn cả.

Đi cùng với mỗi giai đoạn phát triển của trẻ sẽ có những giới hạn và ranh giới riêng được đặt ra phù hợp với tư duy và nhận thức cho từng lứa tuổi.

Trẻ mới biết đi và trẻ mẫu giáo (2 tuổi đến 5 tuổi): Là độ tuổi bắt đầu được tiếp cận với giáo trình giảng dạy cấp mầm non, ở độ tuổi này trẻ đang học cách tương tác với xã hội, đang phát triển kỹ năng ngôn ngữ, cảm xúc và kỹ năng vận động. Công nghệ có thể giúp ích cho giai đoạn phát triển này khi trẻ được cùng chơi cùng khám phá các chủ đề có thể có ích như sách kỹ thuật số hoặc video tương tác âm thanh, hình ảnh. Giai đoạn này thầy cô giáo cần dành cho trẻ hoàn toàn sự tập trung để đạt được hiệu quả giáo dục tốt nhất.

Trẻ từ 6 đến 12 tuổi: Đây là lúc để thiết lập và củng cố thói quen công nghệ lành mạnh. Trẻ em ở độ tuổi này có thể cần sử dụng máy tính để làm bài tập hoặc tương tác với các lớp học trực tuyến. Giáo viên và nhà trường cần trang bị đầy đủ cho trẻ kiến thức về quản lý và sử dụng máy tính, điện thoại an toàn. Lưu ý cho trẻ những tính huống không hay có thể xảy ra trong quá trình sử dụng công nghệ như công tắc, phích cắm điện, những điều nên tránh để trẻ tự phòng tránh và bảo vệ bản thân khỏi những tính huống không mong muốn. Bên cạnh đó giáo viên có vai trò người định hướng và gợi ý cho trẻ những ứng dụng hoặc nội dung tìm kiếm lành mạnh, phù hợp với độ tuổi của trẻ. Để làm được việc đó, thay vì cấm những nội dung không lành mạnh, cần động viên trẻ tiếp cận với những nội dung văn minh và tích cực. Giới thiệu cho trẻ những ứng dụng bổ ích và những trò chơi kích thích tư duy sáng tạo, logic cũng là một cách đáng tham khảo cho các bậc phụ huynh.

3. KẾT LUẬN

Những tác động của công nghệ lên tư duy và nhận thức của trẻ trong từng giai đoạn đã được đưa vào nghiên cứu, đánh giá và sàng lọc ưu, nhược điểm cụ thể, cho thấy thực trạng sử dụng công nghệ cho trẻ nhỏ đang có đà bị lạm dụng và có thể có khả năng gây ra những hậu quả tiêu cực ảnh hưởng xấu đến quá trình phát triển tư duy não bộ của trẻ. Điều này không những tạo ra sự thay đổi về hành vi, tính cách, mà còn tạo ra tiền đề xấu cho sự phát triển của xã hội.

Như vậy có thể thấy phương pháp giáo dục trong gia đình và nhà trường là rất quan trọng trong việc thiết lập ranh giới và kiểm soát rủi ro đối với hành vi sử dụng các thiết bị công nghệ của trẻ nhỏ. Ngay từ độ tuổi mới chập chững tiếp cận với xã hội trẻ nhỏ cần được hướng dẫn những hành vi đúng, làm quen với những giới hạn tích cực và an toàn của công nghệ. Điều này không những hạn chế được những mặt tiêu cực trong tâm lý, hành vi mà còn có thể tạo đòn bẩy rất tích cực cho quá trình học tập, phát triển của trẻ. Loài người không thể phủ nhận tính văn minh, hiện đại và cần thiết của công nghệ đối với tốc độ phát triển của xã hội, vậy nên mỗi người cần học cách làm chủ và sử dụng công nghệ như một công cụ để phát triển thay vì bị phụ thuộc và chi phối bởi nó.

Qua những lợi ích và tác hại của công nghệ nêu trên, cần phải nhấn mạnh rằng nếu được sử dụng đúng cách, có chọn lọc thì công nghệ là một phương tiện tuyệt vời của nhân loại. Mỗi quốc gia cần phát triển nguồn nhân lực có tri thức, người lao động biết sử dụng công nghệ và nhân rộng các mô hình kinh doanh sáng tạo, thúc đẩy một môi trường cạnh tranh lành mạnh để mọi người nâng cao nhận thức đúng đắn về công nghệ. Khi đó cả người cung cấp dịch vụ và người sử dụng dịch vụ công nghệ đều có thể góp phần cho sự tăng trưởng kinh tế xã hội và đời sống nhân dân.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Hồ Ngọc Đại (1992), Kính gửi các bậc cha mẹ, NXB Giáo dục Việt Nam.
2. Mạc Văn Trang (2021), Tâm lý lứa tuổi và giáo dục, NXB Tổng hợp thành phố Hồ Chí Minh, TP. Hồ Chí Minh.
3. Nguyễn Ánh Tuyết (1987), Giáo dục trẻ mẫu giáo trong nhóm bạn bè, NXB Giáo dục Việt Nam.
4. Nguyễn Ánh Tuyết (2020), Tâm lý học trẻ em lứa tuổi mầm non, NXB Đại học Sư phạm Hà Nội.
5. Hardilim (2018), Tuyệt chiêu “cai nghiện” thiết bị công nghệ - NXB Giáo dục Việt Nam.
6. Imran Rashid và Soren Kenner (2020), 1. Sách: Offline - Giải phóng tâm trí khỏi căng thẳng trên điện thoại thông minh và mạng xã hội, NXB Dân Trí.
7. Shin Yee Yin (2015), : Cha mẹ thời đại kỹ thuật số - NXB Văn Học.
8. James Fulcher, Capitalism A Very Short Introduction, "...in the wake of the 1970 crisis, the neo-liberal model of capitalism became intellectually and ideologically dominant", p. 58, Oxford, 2004, ISBN 978-0-19-280218-7.
9. Staff, Investopedia (ngày 24 tháng 11 năm 2003). “Monopoly”. Investopedia
10. Hazlitt, Henry. "The Function of Profits". Economics in One Lesson. Ludwig Von Mises Institute. Web. ngày 22 tháng 4 năm 2013.

CHILDREN AND TECHNOLOGY – BOUNDARIES SAFE

Doan Thi Kim Dung

Abstract: *When too many children are exposed to mobile devices, technology too early is also the time when a controversial issue among parents is raised about when to accept children with phones. smart or private tablet. In Vietnam, children are often allowed to own a separate phone after they are 15 years old or older because most parents do not want their children to be dominated by smart devices, they think that if they let Children using phones too early will have a negative impact on psychophysiology and social communication. Therefore, it is necessary to take measures to help children avoid and stay safe in the digital space in modern society.*

Keywords: *Mobile device; Technology; Safe boundary*

(Ngày Tòa soạn nhận được bài: 04-04-2023; ngày phản biện đánh giá: 15-04-2023; ngày chấp nhận đăng: 07-5-2023)